

Posudek vedoucího bakalářské práce

Anna Fenclová: *Dánská negativní expresiva a jejich překlad do češtiny*

(FF UK – Ústav germánských studií 2024)

Předložená bakalářská práce se zabývá problematikou překladu negativních expresiv z dánštiny do češtiny, a to na základě analýzy expresiv ve třech dánských románech a jejich překladech. Zvolené téma je zajímavé a představuje dosud nezpracovanou kapitolu kontrastního lingvistického výzkumu dánštiny a češtiny. Předložená práce má tak potenciál, ale bohužel ji trápí některé závažné nedostatky.

Práce je strukturovaná do pěti kapitol včetně Úvodu a Závěru a tradičně rozdělena na teoretickou a analytickou část. Kapitola Úvod je relativně krátká, stanovený cíl a struktura práce jsou přesto dostatečně představeny. Teoretická část je uvedena obecnější kapitolou o expresivitě (kap. 2) a jsou popsány její typy (inherentní, adherentní a kontextová). Pro následnou praktickou analýzu je nejdůležitější kapitola 3 s názvem „Negativní expresiva“, kde diplomantka vychází především z dánské sekundární literatury, v níž je toto téma relativně dobře zpracováno v dílčích článkách. Podle nich diplomantka rozlišuje tři kategorie negativních expresiv: kletby, nadávky a vulgarismy. Stanovení hranic jednotlivých kategorií je obtížné (což se pak bohužel ukázalo jako problém v praktické části) a měla být výrazněji představena pravidla pro zařazení jednotlivých výrazů k daným kategoriím. Určité definice podkategorií, byť z velké části vlastní, se pak objevují v praktické části (kap. 4.2 a 4.3). Sporné je v každém případě užívání pojmu „vulgarismy“, který lze chápat buď jako obecnou kategorii, nebo – zde v práci – i jako „negativně expresivní slova, která nejsou přímým zaklením a zároveň nejsou směřována na určitou osobu, jako nadávky“ (s. 17). Tato definice vyloučením ostatních kategorií je příliš povrchní, diplomantka pravděpodobně neměla k ruce potřebnou sekundární literaturu definující vulgarismy v jejich různých podobách.

Abychom nebyli pouze negativní, dobře zpracovaná je podkapitola věnující se kletbám, ve které je představeno rozdělení na kletby náboženské, spojené s nemocemi, sexuální a vylučovací a opisné kletby (zde by bylo lepší jasněji uvést, že podkategorie „opisné kletby“ nestaví na sémantické podstatě, ale mohou do ní patřit např. kletby náboženské nebo sexuální). Dosavadní teoretická část se tedy zdárně opírá o dánskou sekundární literaturu a představuje situaci v dánštině, podkapitola 3.5 je pak zaměřena na češtinu. Diplomantka se oproti původnímu doporučenému členění rozhodla pojednat všechny tři stanovené kategorie negativních expresiv v češtině (klení, nadávka, vulgarismus) v jedné podkapitole. Věnuje se především typologickým oblastem (tedy expresiva sexuální, análně-vylučovací a eschatologická), bylo by zde ale dobré se zaměřit i na samotný český úzus v kategorizaci negativních expresiv, tedy v kritériích pro rozlišování kleteb, nadávek a vulgarismů v češtině, jak bylo původně zamýšleno.

V praktické části jsou analyzovány negativní expresiva, které diplomantka vyhledala ve třech dánských románech a v jejich českých překladech. Vybrána byla díla, která pocházejí od tří různých autorů (a byly přeloženy různými překladatelkami), dělí je od sebe několik let, takže je možno pozorovat vývoj v používání a překládání expresiv, a zároveň to jsou díla, která patří do relativně podobného literárního žánru. Diplomantka vycházela z dánských originálů a v každém z děl vyhledala prvních třicet negativních expresiv a jejich překlad v českých verzích a následně je rozdělila do hlavních kategorií kletba-nadávka-vulgarismus a v rámci nich do kategorií podle významu (náboženské, sexuálně-vylučovací, nemoci a ostatní). Z prvotní celkové analýzy vyplynulo, že ze všech negativních expresiv jsou nejvíce zastoupeny nadávky a vulgarismy a při srovnání v jednotlivých dílech je v románu *Fotbalový anděl* povážlivě více vulgarismů než ve zbývajících dvou knihách.

Následně jsou rozebrány kletby v jednotlivých románech, následováno shrnutím a přehledným grafem. Stejný postup se opakuje u nadávek a vulgarismů. Praktická část bojuje se dvěma problémy. Za prvé je obtížné vždy jednoznačně určit hlavní kategorie, tedy zařadit negativní expresivum ke klení, nadávce nebo vulgarismu. To se ukázalo např. u výrazu „at holde kæft“ nebo „ad helvede“, které v různých formách mohou kolísat mezi jednotlivými kategoriemi a v práci na tuto skutečnost mělo být výrazněji poukázáno, jak bylo doporučeno. U podobných výrazů by bylo například zajímavé se podívat na okolnosti (např. syntaktické, morfologické), které by rozřazení napomohly. Druhým bodem je subjektivita stanovení expresivity, čehož si je diplomantka vědoma. Některé postřehy by přesto bylo lepší se pokusit objektivněji zdůvodnit. V kapitole Závěr jsou shrnuty poznatky týkající se proměny sémantických skupin expresiv při jejich překladu do češtiny, zachování míry expresivity v překladu a dominantní užívání sexuálně-vylučovacích expresiv ve srovnání s ostatními typy.

Práce je psána obstojným vědeckým jazykem, objevují se pouze drobnější překlapy a gramatické chyby (např. „Jak uvádí také Jílek a Bednaříková, u jednotlivých expresiv je důležité zohlednění přítomnosti či nepřítomnosti sému hodnocení, a proto také v *jejich* díle rozdělují [...]“ (správně: ve svém). Stylistická stránka by mohla být vybroušenější, občas se objevuje opakování slov a syntaktických konstrukcí, což se ale stává nešvarem většiny závěrečných prací (např. „Bakalářská práce se bude zabývat dánskými negativními expresivy [...]. První část práce se bude zabývat základní teorií expresivity [...]“ (s. 7).

Z formálního hlediska se nevyskytují závažnější pochybení (např. kapitola Úvod by ale mohla být zarovnána do bloku), citování použitých pramenů je konsekventní podle jednoho vzoru v celé práci, někde však vznikají chyby z nepozornosti, např. poznámky pod čarou 34 (chybí uvedení strany, ze které je citováno a mohlo být uvedeno jako *ibid.*) nebo poznámka 36, která končí zdvojenou tečkou. To jsou však problémy zcela okrajové.

Otázky k obhajobě:

- *Absence některých typů expresiv.* Z analýzy vyplynulo, že byly vždy zastoupeny všechny stanovené kategorie expresiv (kletby-nadávký-vulgarismy), ale ne vždy se vyskytly všechny typy v rámci těchto kategorií (náboženské atd.). Neobjevily se tak kletby spojené s nemocí a je diskutabilní, do jaké míry patří příklady s „helvede“ oprávněně do náboženských nadávek, které by jinak byly zastoupeny minimálně. Otázka k diskusi tedy je, zda se typ „kletby spojené s nemocí“ a „náboženské nadávky“ vůbec používají, mohla by diplomantka uvést příklad? Je naprosto minimální výskyt těchto typů v analyzovaných románech literární zvláštností, nebo se celkově moc nevyskytují?
- *Vývoj v používání expresiv.* Analyzovány byly tři romány, které mají od sebe značný časový odstup. V závěru práce diplomantka správně reflektuje nárůst anglicismů v rámci negativních expresiv. Jaké další tendence ve vývoji používání negativních expresiv můžeme na základě analýzy pozorovat?

V závěru bych jako školitelka chtěla podotknout, že diplomantka během zpracování tématu prošla pozitivním vývojem, první odevzdané části textu byly jazykově i vědecky velmi slabé, ovšem během procesu bylo znát určité zlepšení, byť finální verze se stále ještě potýká s několika problémy. Zároveň byly některé mé připomínky nedostatečně reflektovány, pravděpodobně kvůli časovému tlaku, a nedosáhlo se tak kýženého výsledku.

Předložená bakalářská práce obsahuje několik zajímavých dílčích postřehů a výsledků, a proto ji i přes výše uvedené kritické připomínky doporučuji k obhajobě a předběžně ji hodnotím klasifikačním stupněm **dobře**.

V Praze, dne 4. 9. 2024

Mgr. Radka Stahr, Ph.D.
odd. skandinavistiky ÚGS FF UK